

ETIKA A POLITIKA V MEDZINÁRODNOM KONTEXTE

Katedra etiky Inštitútu filozofie a etiky Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity pripravila v dňoch 24. – 26. 6. 2010 v hoteli Čingov v Smižanoch konferenciu s medzinárodnou účasťou na tému *Etika a politika*. Aktívnu účasť prijali nielen domáci, ale aj zahraniční účastníci z Poľska a Českej republiky. Snahou konferencie bolo priblížiť aktuálnu problematiku vzťahu etiky a politiky, ktorý by sa neredukoval len na jeho historicko-filozofické či etické aspekty. Zvlášť to platí v súčasnej globalizujúcej sa spoločnosti, v ktorej tento vzťah nadobúda odlišné a neopakovateľné podoby aj pod vplyvom „miešania“ ekonomického, politického, kultúrneho a ideologického priestoru. Predmetom diskusie sa tak stala nielen teoretická reflexia vzťahov medzi etikou a politikou, ktorá zahŕňala najmä historickofilozofické, sociologické, politologické a právne aspekty vzťahu etiky a politiky, ale aj uvažovanie v kontextoch aplikovanej etiky o mieste a úrovni implementácie etických a morálnych hodnôt v politickom systéme, v činnosti politických strán, štátnej správy a samosprávy atď.

Program konferencie sa sústredil do niekoľkých monotematických blokov, avšak úvodné slovo patrilo vystúpeniam v rámci plenárneho zasadnutia, ktorého ústrednou témou bolo odhaľovanie metodologických otázok vzťahu etiky a politiky. Historický prehľad metodologických východísk etiky v kontextoch politiky s dôrazom na hľadanie rovnováhy medzi súkromným a verejným, individuálnym a spoločenským, partikulárnym a všeobecným uviedla vo svojom referáte Viera Bilasová (FF PU Prešov).

Na asymetriu vo vzťahu medzi etikou a politikou v kontexte súčasného odcudzeného sveta poukázala Helena Hrehová (FF TU Trnava). Ponúkla historickofilozofický prierez chápania konceptu pravdy a dobra, pričom upozornila na moment zastierania pravdy v politike, uplatňovania moci bez etickej zodpovednosti a spájania dobra len s individuálnym prospechom.

V rovnakom duchu pokračoval aj referát Milana Valacha (PdF MU Brno). Autor vyzdvihol rozpornosť vzťahov v komplexnom spoločenskom systéme, v ktorom výrazne dominuje ekonomická štruktúra determinujúca ostatné sféry spoločenského života vrátane sféry politickej a morálnej. Preto neprekvapuje závislosť politických elít od elít vlastníckych. Práve tento moment vyzdvihol autor referátu ako základnú nemorálnosť súčasného politického systému a podotkol, že za týchto podmienok nie je možné, aby bol politik „morálny“.

Dejinnofilozofický prehľad modelov etiky politika priblížil Vasil Gluchman (FF PU Prešov). Zaujímavosťou jeho referátu bolo nachádzanie paralel medzi vybranými modelmi etiky politika a najvýraznejšími politickými osobnosťami československých a slovenských politických dejín. Autor sa vo svojom referáte usiloval nájsť odpoveď na otázky: Akých máme politikov na Slovensku po roku 1989? a Aký je slovenský model etiky politika? Záverečný referát plenárneho zasadnutia rozprúdil vášnivú diskusiu, ktorá doznievala počas jednotlivých monotematických sekcií.

V rámci sekcie filozoficko-etických reflexií politiky zaujali príspevky mapujúce vzťahy politiky, ústavných a občianskych práv z pera Petra Rusnáka (FF TU Trnava), ako aj úvahy Vladimíra Ďurčika (FHV UMB Banská Bystrica), ktoré sa týkali implementácie etiky a morálky v demokratickom politickom systéme Slovenskej republiky. Grzegorz Grzybek (Poľsko) sa zaoberal etickým kódexom politika a zásadami jeho práce, pričom nadviazal na inšpiratívny odkaz Machiavelliho. Miła Kwapiszewska-Antas (Poľsko) zasa predstavila aktuálnosť kynic-

keho postoja v politike. Na nevyhnutnosť (politickej) transformácie súčasnej spoločnosti v duchu solidarity ako nového životného štýlu apeloval Stanisław Ciupka (Poľsko). S problematikou etiky vojny, resp. vzťahu politiky a etiky vo vojne vystúpila Magdalena M. Baran (Poľsko). Rokovanie v tejto sekcii uzatvorilo vystúpenie Jána Kalajtzidisa (FF PU Prešov), ktorý svoju pozornosť upriamil na individuálnu zodpovednosť politicky činných osôb v podobe formálnej a mravnej zodpovednosti politikov.

Rokovanie sekcie eticko-morálnych kontextov súčasných európskych procesov otvorila Alžbeta Dufferová (FF TU Trnava). Aleksandra Kuzior (Poľsko) prezentovala aktuálny problém etických konotácií politiky rovnosti príležitostí v Poľsku. Sociálno-politickú, ideologickú a morálnu transformáciu Poľska po roku 1989 sledoval aj Julian Andrzej Kultys (Poľsko). Jozef Sipko (FF PU Prešov) sa vo svojom vystúpení sústredil na fenomén jazyka ako prostriedku manipulácie s verejnosťou prostredníctvom vytvárania pozitívneho jazykového obrazu o politických predstaviteľoch. S podobnou problematikou vystúpil aj Artur Pastuszek (Poľsko).

V sekcii historickofilozofickej reflexie vzťahu etiky a politiky sa reflektovali najmä úvahy a inšpiratívny odkaz Machiavelliho, Arendtovej, Masaryka, Beneša, Havla a i. V rámci tejto sekcie boli nesporne najzaujímavejšie vystúpenia Rudolfa Dupkalu (FF PU Prešov), Lýdie Béréšovej (FF PU Prešov), Elžbiety Struzik (Poľsko) a Jakuba Nováka (FF UK Praha).

Vzťah etiky a politiky sa najviditeľnejšie prejavuje na úrovni vzťahu medzi verejnou správou (v podobe štátnej správy alebo samosprávy) a občanom; aj preto patrila k tým pútaťvým sekciami venovaná etike verejnej správy. V jej úvode Martina Eliášová (FF PU Prešov) načrtla nedostatky partokracie v participácii občanov na politike, resp. na veciach verejných. Opačný postoj zaujala Ľuba Kráľová (FVS UPJŠ Košice). Vo svojom príspevku so spoluautorkou Ivetou Jeleňovou (FVS UPJŠ Košice) totiž prezentovali analýzu postojov a názorov občanov miest a obcí na východnom Slovensku k svojej vlastnej participácii na správe vecí verejných, ako aj ku korupcii a politickému klientelizmu verejných činiteľov obecných a mestských samospráv. Martin Gluchman (FF PU Prešov) sa zamýšľal nad problematikou uplatňovania etických kódexov štátnych zamestnancov vo verejnej správe a nad celkovou úrovňou implementácie etiky a morálky v tejto sfére. Túto tému rozvinula vo svojom príspevku aj Gana Guitcheva (FHV UMB Banská Bystrica).

K podnetným patrila aj sekcia zaoberajúca sa parlamentnými voľbami na Slovensku v roku 2010 s dôrazom na ich filozoficko-etickú reflexiu. Morálnu analýzu hodnotových východísk vybraných straníckych dokumentov parlamentných politických strán na Slovensku predstavila Adela Lešková Blahová (FF PU Prešov). Na toto teoretické zakotvenie nadviazala Gabriela Platková Olejárová (FF PU Prešov), ktorá sledovala volebnú kampaň do NRSR optikou princípov etiky reklamy. Uplatňovaním etiky v školskej politike v podobe navrhovaných reforiem v oblasti vzdelávania, vedy a výskumu sa zaoberala Marta Gluchmanová (FVT TU Košice). Systém zdravotnej starostlivosti s dominantnými hodnotami humánnosti a zdravia zmapovala Katarína Komenská (FF PU v Prešove).

V rámci konferencie sa reflektovala aj politika v kontextoch aplikovanej etiky. Morálne problémy biomedicínskeho výskumu v kontexte politiky tvorili jadro vystúpenia Adriany Švirkovéj (FF PU Prešov). Otázku neustálej „politizácie“ ľudskej prirodzenosti na príkladoch z dejín filozofie a etiky rozobral Jaroslav Faltin (FF PU Prešov). Štefan Konstańczak (Poľsko) upozornil na problémy v oblasti ekopolitiky. Podobné smerovanie malo aj vystúpenie dvojice autorov Wendy Drozenovej a Petra Machleidta (obja z FÚ AV ČR Praha), ktorí sa zamýšľali

nad postojom politických inštitúcií vo vzťahu k rozvoju vedy (sekundárne aj techniky), rešpektujúc požiadavky trvalo udržateľného rozvoja. Svoje zastúpenie tu mala aj etika pomáhajúcich profesií, predovšetkým v podobe eticko-právnych a morálnych problémov sociálnych pracovníkov štátnej správy, ktoré bližšie konkretizovali Zuzana Truhlářová (Pdf UHK Hradec Králové) a Beáta Balogová (FF PU Prešov).

Úspešný priebeh medzinárodnej konferencie *Etika a politika* dopĺňala aj užitočná diskusia, ktorá často pokračovala aj po skončení pracovnej časti programu. Počas dvojdňového rokovania v rámci plenárneho zasadnutia a vystúpení v sekciách odznelo vyše 35 referátov, ktorých texty budú publikované aj v zborníku. Konferencia priniesla cenný prehľad aktuálnych poznatkov z oblasti etiky verejnej správy a v rámci nej aj etiky politiky, čo dokazoval aj vysoký záujem o vystúpenia jednotlivých účastníkov konferencie.

Marta Gluchmanová

VZNIK UNESCO PRACOVISKA PRE BIOETIKU NA FF PU V PREŠOVE

UNESCO v rámci svojej novej strategickej orientácie usiluje sa vytvárať na univerzitách a výskumných centrách think-tanky, ktorých cieľom je budovanie prepojenia medzi vedou a výskumom na jednej strane a občianskou spoločnosťou na druhej strane vrátane mosta medzi výskumom a správou vecí verejných. Ide o využitie intelektuálneho potenciálu, ktorý existuje v jednotlivých členských krajinách UNESCO na prospech týchto krajín a celého medzinárodného spoločenstva. Súčasťou strategických zámerov UNESCO je aj tvorba centier excelentnosti a inovácií v rámci jednotlivých regiónov.

UNESCO zriadilo program UNESCO Chairs v roku 1992, a to na základe uznesenia 26. Valného zhromaždenia UNESCO v roku 1991. Najvýznamnejšími účastníkmi programu sú univerzity a vedeckovýskumné inštitúcie spolupracujúce s neziskovými organizáciami, nadáciami, verejným a súkromným sektorom. Cieľom je spojiť sily univerzitných komunit s UNESCO pri plnení cieľov všeobecnej agendy. Efektívnosť tejto spolupráce sa posudzuje na regionálnej, národnej a globálnej úrovni. Cieľom týchto aktivít je podporiť projekty nových vzdelávacích programov, podporovať vznik nových ideí v rámci výskumu a podnecovať kultúrnu diverzitu prostredníctvom výmen akademikov, vedcov a študentov.

Podmienkou pre zriadenie UNESCO Chair je skutočnosť, že žiadateľom musí byť renomovaná inštitúcia, na ktorej sa uskutočňuje systematický výskum, vzdelávanie, publikačné a organizačné aktivity v danej oblasti. Pracovisko, ktoré sa uchádza o získanie štatútu UNESCO pracoviska, musí mať výborné medzinárodné kontakty a aktivity aspoň na regionálnej úrovni. Ďalším veľmi významným predpokladom zriadenia UNESCO pracoviska je vedúca osobnosť, ktorá dokáže stimulovať a rozvíjať intelektuálne a vzdelávacie aktivity pracoviska v danej oblasti. Veľmi dôležitou požiadavkou pri zriaďovaní UNESCO pracoviska je súlad zámerov so strategickými cieľmi UNESCO, akými sú napríklad veda a technológie. Do tohto rámca strategickým zámerom UNESCO patrí aj oblasť etiky, a najmä bioetiky.